

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Аліна МЕЛЬНИК, Ірина ПЕТРЕНКО

СТРАТЕГІЇ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Аліна МЕЛЬНИК, Ірина ПЕТРЕНКО

**СТРАТЕГІЇ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ
У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Методичні рекомендації

Київ-2024

Мельник А., Петренко І. Стратегії взаємодії сім'ї та школи у поствоєнний період : методичні рекомендації / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ, 2024. 50 с.

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України,
протокол № 14/24 від 5 грудня 2024 року

Рецензенти:

Валентина Кутіщенко, кандидатка психологічних наук;
Світлана Позняк, кандидатка психологічних наук

Повномасштабне російське вторгнення порушило природну для демократичного суспільства взаємодію між закладами загальної середньої освіти і сім'ями учнів. На її відновлення спрямовано ці методичні рекомендації, що ґрунтуються на принципі паритетності сім'ї і школи. Пропоновані стратегії та комунікативні практики мають знайти, на думку авторів, найширше застосування в поствоєнний період, але можуть ефективно використовуватись і сьогодні – у міру створення об'єктивних передумов для їх реалізації.

Адресовано менеджерам освіти, шкільним психологам, соціальним педагогам, учителям і батькам, викладачам та студентам педагогічного і психологічного фаху закладів вищої освіти.

© Мельник А., Петренко І., 2024

© Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2024

ЗМІСТ

Передмова.....	5
Розділ 1. Основні стратегії взаємодії школи і сім'ї	8
1.1. Комунікативні стратегії	9
1.2. Стратегії вирішення конфліктів.....	9
1.3. Емоційні стратегії.....	10
1.4. Стратегії побудови довіри.....	11
1.5. Стратегії соціальної підтримки.....	12
1.6. Ігрові стратегії.....	13
1.7. Договірні стратегії.....	17
Розділ 2. Взаємодія сім'ї та школи на прикладі шкіл Ірландії.....	21
2.1. Основні підходи до розбудови взаємодії між сім'єю та школою.....	21
2.2. Взаємодія і застосування цифрових технологій	26
2.3. Громадська участь як стратегія взаємодії.....	27
Післямова.....	29
Корисна література.....	30
Додатки.....	32
Шкільний щоденник як інструмент взаємодії (на прикладі ірландської школи).....	32
Організація зворотного зв'язку в ході взаємодії між школою і сім'єю.....	34
Регламентація взаємодії між школою і сім'єю (приклади офіційних документів).....	36

Передмова

Війна руйнує усталені соціальні взаємини. Роз'єднання сімей, їхнє вимушене переселення або й виїзд за кордон, мобілізація члена родини до війська, трагічні втрати і воєнні стреси, значні матеріальні труднощі і незвичне соціальне оточення – усе це ускладнює участь сім'ї в освітньому процесі дитини. Порушується природна для демократичного суспільства взаємодія між закладами загальної середньої освіти і сім'ями учнів. Тому, на наше переконання, відновлення повноцінної взаємодії сім'ї і школи слід розглядати як важливе стратегічне завдання освітньої політики в поствоєнний період. Водночас вирішення цього завдання можна й потрібно розпочинати уже сьогодні – в міру того, як створюються об'єктивні передумови для його реалізації.

Стратегічна розбудова повоєнної системи освіти передбачає створення відповідних систем комунікації між основними стейкхолдерами освіти, зокрема вчителями і батьками дітей. Змістовне психологічне наповнення стратегій взаємодії між сім'єю і закладом освіти полягає в забезпеченні системної психологічної підтримки дитини, опануванні процесами керування стресовим навантаженням, формуванні емоційної стійкості учасників освітнього процесу, пріоритетності розбудови довірливих стратегій та підтримки довірливих стосунків. Також критично значущою є здатність вчителів і батьків тримати фокус спільної уваги на освітній діяльності дітей та зберігати готовність до спільної дії.

У методичних рекомендаціях, які підготовлено нами за результатами виконання наукового дослідження за темою «Соціально-психологічні умови підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо реформування освіти», пропонуються практичні підходи для запровадження ефективної комунікації в освітньому середовищі, що є особливо актуальним у контексті навчання і соціалізації підростаючого покоління у воєнний і повоєнний час. Методичні рекомендації містять опис основних стратегій взаємодії та

особливостей їх застосування в різних ситуаціях комунікації, а також конкретні поради щодо розбудови довірливих і продуктивних стосунків між учасниками освітнього процесу. Представлені ідеї базуються на теоретично обґрунтованих і перевірених практикою соціально-психологічних положеннях, зокрема принципах поведінкової теорії ігор, що використовуються для оптимізації рішень і забезпечення взаємовигідної співпраці між сторонами взаємодії.

Як успішний приклад реалізації стратегічних задач представлено аналіз освітньої практики в Ірландії, чому слугує низка організаційних рішень з питань взаємодії закладу освіти та батьків учнів/учениць. Це такі, як: запровадження спеціальних комунікативних форм двостороннього обміну інформацією між школою та батьками, розмежування відповідальності закладу освіти і сім'ї з питань дисципліни та забезпечення освітніх процесів, підтримка соціальної інтеграції сімей засобом включення у життя громади. Увагу акцентовано на практиках, що сприяють зміцненню комунікації та формуванню почуття соціальної включеності.

Особливу увагу приділено рекомендаціям щодо адаптації стратегій до конкретних потреб і обставин взаємодії, що робить цей матеріал не лише інформативним, але й практично корисним для вчителів, батьків і учнів. Наведені приклади наочно демонструють, як теоретичні знання можуть бути успішно втілені у повсякденному житті, спонукають читача до вдосконалення власних підходів до взаємодії та комунікації, адже саме через порозуміння і співпрацю створюється міцний фундамент як для особистісного, так і суспільного розвитку.

Методичні рекомендації *«Стратегії взаємодії сім'ї і школи у поствоєнний період»* є частиною підготовленого у відділі психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України комплекту, що складається також із практичного посібника *«Сім'я як носій громадської думки щодо розвитку освіти у поствоєнному суспільстві»*,

навчально-методичного посібника *«Підвищення ролі сім'ї як стейкхолдера освіти»* та тематичного словника-довідника *«Сім'я і освіта»*.

Автори висловлюють щирі подяки захисникам і захисницям України. Також щиро дякуємо батькам здобувачів освіти та вчителям, які тримають освітній фронт в умовах війни і відстоюють демократичні перспективи в роботі закладів загальної середньої освіти.